

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KÜLTÜR VE SANAT ORTAMI

Kıvanç OSMA*

Atatürk önderliğinde gerçekleşen Türk Devrimi, ulus bilincine sahip yeni bir toplum yaratmaya yönelik, siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel bir hareket olarak ele alınabilir. Bu hareket, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak ve milliyetçilik (ulusalcılık) olmak üzere iki temel fikre dayanmaktadır. Tüm ilke ve devrimler ise bu iki temel düşüncenin uzantılarıdır.

Atatürk düşüncesinde, millet olmanın ön koşulu bağımsızlıktır. İşte bu düşünceyle Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçmesi ile 19 Mayıs 1919'da Ulusal Bağımsızlık Savaşı başlatılmıştır. Savaşın sürdüğü yıllarda Atatürk, İngilizlerin elinde esir bulunan Halifeyi ve Saltanat Makamını kurtarmak gerekçesiyle, 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da Büyük Millet Meclisi'ni açmıştır. Böylece, yeni bir Devlet ve adı telaffuz edilmese de Cumhuriyet kurulmuştur. (Avcıoğlu 1995: 316-317; Oran 1993:134)Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın kazanılmasından sonra 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilanı, 3 Mart 1924 tarihinde halifeliğin kaldırılması ile laik ve Ulusal bir Türk devleti ortaya çıkmıştır. (Steinhaus 1973:11). Ulus olmanın ön koşulu olan bağımsızlık sağlandıktan sonra sıra, ulus olmanın koşullarından bir diğeri olan ortak kültür yaratmaya gelmiştir.

Ülkede rejim değişikliği ile birlikte "Çağdaş bir ulus yaratma" ideolojisi doğrultusunda tüm kültür öğeleri ve kültür kurumlarının yeniden yapılandırılması hedeflenmiştir. Ulusal kültür, Cumhuriyet'in

* Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yrd.Doç.Dr.

varlığı ve devamlılığının teminatı olacaktır. (Karpat 1996: 264). Kültür en az siyaset ve ekonomi kadar önemsenmiştir. Atatürk, dogmalardan uzak, akılcı düşünce ve bilimsel gerçekliğe dayalı düşünen ve bunu ilke edinen çağdaş Türk insanını varetmeye çalışıyordu. Bunun yolu ise bilimi temel alan düşünce biçimini benimsemekten geçiyordu. Atatürk bu konudaki düşüncesini “hayatta en hakiki mürşit ilimdir” sözüyle ifade etmiştir (Gökberk 1983:303-304). Kültür alanında, eğitim, öncelikli olarak ele alınmıştır.¹

Atatürk, dil birliğini esas sayan bir kültür milliyetçiliğini benimsemiştir. (Kuran1981:20). Bireylerin birbirlerini anlayabilmeleri için toplumun ortak bir dile sahip olması gerekiyordu. Cumhuriyet öncesinde, Osmanlıca denen, Arap alfabesiyle yazılan, Türkçe'nin Arapça ve Farsça ile karışımından oluşan bir dil kullanılıyordu. Osmanlıca İmparatorluk sınırlarında konuşulan yöresel dillerden farklı, ancak devlet çevresinde ve eğitim görmüş kişilerin kullandıkları bir dildi. Bu çevre ile halk arasında bir kopukluk vardı (Belge 1983:1289). Bunu gidermek amacıyla Cumhuriyet döneminde, Latin alfabesi, dokuz üyeli bir komisyon olan “Dil Encümeni” tarafından yapılan çalışmalar sonucu, Türk diline uygun şekliyle saptanmıştır. Yeni alfabe ile okuma yazmanın öğrenilmesi daha kısa sürede olacaktır² (Turan 1994:79-80). Böylece, Türkçe, Türk toplumunu Ortaçağ karanlığından kurtarıp çağdaş bilginin ışığıyla aydınlatacak ulusal kültür dili olmuştur (Gökberk 1983:320).

Atatürk devrimlerinin temelinde yatan istek Türk halkını çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırmaktı. Bu ise halkın kültür düzeyinin yükseltilmesi ile olanaklıydı. Latin alfabesinin kabulüne ilişkin yasanın yürürlüğe girmesinden sonra yeni alfebeyi halka öğretmek için yurt düzeyinde okuma yazma seferberliğine girişildi. Bu amaçla

¹ Kurtuluş savaşı yıllarında, 16 Temmuz 1921 günü Ankara'da eğitim kongresi toplanmıştır. Kongrenin amacı ulusal eğitim programı yapmaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Gökberk 1983; Ozankaya 1996: 474-475)

² 1 Kasım 1928'de TBMM'de 1353 sayılı “Türk harflerinin kabulü ve tatbiki hakkında yasanın kabulü ile resmîyet kazanmıştır (Perin 1987:4).

başöğretmenliğini Atatürk'ün üstlendiği, Millet Mektepleri adı verilen, örgün eğitim yaşını geride bırakmış vatandaşların eğitimine yönelik, kurslar açıldı (Turan 1994:80). 1928-1949 yılları arasında etkinlik gösteren Millet Mektepleri, Milli Eğitim Bakanlığı'nın yerel yönetimler ve diğer kurumlarla yaptığı iş birliği ile çalışıyordu. Bir grup okuma-yazma, diğeri kompozisyon, aritmetik, sağlık ve yurttaşlık bilgileri olmak üzere iki grupta yürütülen, dört haftalık eğitimi tamamlayan vatandaşlara veriliyordu (Kaya 1984; 112-113).

Okur yazarlık oranının artması toplumun kültür düzeyinin yükselmesi için gerekli ancak yeterli değildi. Cumhuriyetin ilk yıllarında kültür sözcüğü eğitim sözcüğü ile neredeyse eşanlam taşıyordu. Dönemin basınında yer alan “kültür işlerimiz”, “kültür bahisleri” gibi başlıklar taşıyan yazı ya da haberlere bakıldığında, bunların çoğunluk eğitime ilişkin yazılar oldukları görülür. Örgün eğitim sistemi belli yaşdaki vatandaşlara; çocuk ve gençlere yönelikti. Türk insanı için hedeflenen değişimin süresini hızlandırabilmek için örgün eğitime katılma yaşını geride bırakmış kitlelere yoğun ve doğrudan bir eğitim uygulamak gerekiyordu. Başka bir deyişle halk eğitimine yönelik, dönemin ve toplumun koşullarına uygun bir örgütlenme gereği doğmuştu. Bu gereksinmeyi karşılayan kurumlar olarak kültür tarihimizde Halkevleri ile karşılaşırız.

Halkevleri, halka dönük bir kültür örgütü olarak kuruldu. Bu bir çeşit, “Cumhuriyetin dünya görüşünü aydınlar aracılığıyla halka indirme girişimiydi” (Gökberk 1983: 325). Başta 19 Şubat 1932 tarihinde Ankara'da olmak üzere, kısa bir zaman zarfında kentlerde birbiri ardına Halkevleri açılarken örgütün kolları, Halk Odaları adıyla bucak ve köylere dek uzandı (Perin 1987:89). Dil ve edebiyat, güzel sanatlar, temsil, spor, sosyal yardım, halk dersaneleri ve kurslar, kütüphane ve yayın, köycülük, tarih ve müze olmak üzere toplam dokuz etkinlik dalı vardı (Kongar 1983:283). Böylece hükümet, toplumsal ve kültürel yaşamın tüm alanlarına yöneliyordu. Bu örgütlenme, insan topluluğundan millet yaratmaya yörelilik çabaların kültür alanındaki önemli bir bölümünü oluştuyordu.

Etkin ve yaygın bir örgüt olan Halkevleri ulusal bilinci

pekiştirmek, milli kültürü oluşturmak, toplumun eğitimine ve kültürel gelişimine katkıda bulunarak çağdaşlaşmasına olanak sağlamak gibi amaçlarla Cumhuriyet İdeolojisine hizmet ediyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Batılılaşma döneminde, Avrupa'ya duyulan ilgi Tanzminat döneminde günlük yaşam, kültür, hukuk ve siyaset alanlarındaki yenileşme isteğiyle devam etmiştir (İhsanoğlu 1992:335). Cumhuriyet döneminde ise her alanda olduğu gibi plastik sanatlar alanında, Cumhuriyet ideolojisine uygun olarak çağdaş, ulusal bir sanat ve sanatın tüm topluma ulaşabileceği bir ortam yaratılmaya çalışılmıştır. Plastik sanatlar söz konusu olduğunda, diğer sanat dallarına koşut gelişmelerle karşılaşılmaktadır.

Osmanlı döneminde, geleneksel Türk resmine ışık-gölge, perspektif gibi batılı öğelerin girmesiyle başlayan değişim, 19. yüzyıl sonlarında, Sanayi-i Nefise'nin kurulmasıyla sürmüştür. Batılı anlamda sanat eğitimi veren ilk kurum olan Sanayi-i Nefise Mekteb-i Ali'si 2 Mart 1883 tarihinde Resim, Heykel ve Mimarlık bölümleriyle eğitime başlamıştır. Bu dönemde öğretim kadrosunun çoğunluğu yabancı hocalardan oluşuyordu (Cezar 1983:11,16). Sanat etkinlikleri Padişahın desteğiyle bu kurum çevresinde gerçekleşmekteydi. Cumhuriyet döneminde, 1927-1928 öğretim yılında başlayarak Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi yerine, Güzel Sanatlar Akademisi adı kullanıldı (Cezar 1983:12; Epikman 1943:5). 1936 yılında bu kurumun da eğitim sistemi yeniden yapılandırıldı.

Cumhuriyet döneminde, eğitimin her kademesinde ve her türünde pozitivist eğitim görüşüne uygun düzenlemelere gidildi. Yükseköğrenim kurumlarında uygulanan reformun gerekçesi medrese zihniyetinden bilimsel anlayışı temel alan bir eğitim sistemine geçilmesi idi (Daver 1983:272). 1936 Akademi reformu Cezar (1983:29)' a göre üniversite reformu kadar köklü bir değişiklik değildir³. Ancak,

³ 1933 yılında Dar'ül Fünun kaldırılarak yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. 30 Ocak 1933 tarihinde Almanya'ya Nasyonal Sosyalist Parti iktidara gelince partinin güdümünde çalışmayı reddeden, kendilerine özgür çalışma ortamı arayan bilim adamları ülke dışına çıkmışlardır. Bu reform döneminde birçok bilim adamı Türkiye'ye gelerek çalışmıştır (Cezar 1983:26).

eğitimi günün koşullarına uydurmaya yönelik uygulamalardır. 1936 reformuyla bir kez daha, yine yabancı hocalarla çağdaş eğitim uygulanmak istendi. Güzel sanatlar eğitimi için sözü edilmesi gereken bir konu da Gazi Eğitim Enstitüsü'nün kuruluşudur. 1930 yılında, Ankara'da, ortaöğretim kurumlarına ğretmen yetiştirmeye yönelik olarak Gazi Eğitim Enstitüsü kurulmuştur. Bu kurumdan yetişen ğretmenler Anadolu'da resmin tanıtılmasında büyük rol oynamışlardır (Tansuğ 1986:171). Resim-İş Bölümü'nün başkanı ve ilk hocası Malik Aksel'dir. Refik Fazıl Epikman bu bölümün ilk eğitimcilerinden olmakla birlikte çeşitli dergi ve gazetelerde yazdığı yazılarla da Cumhuriyet ideolojisine destek olan bir sanatçıdır.

Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar İstanbul tek "sanat merkezi" olma özelliğini taşımıştır. Osmanlı Ressamlar Cemiyeti 1916'da Galatasaraylılar Yurdunda kırksekiz sanatçının katıldığı bir sergi düzenlenmiştir. Bu etkinlik, 1919 yılından itibaren Galatasaray Lisesi sınıflarında, Galatasaray Sergileri adıyla, tüm sanatçılara açık olarak, her yıl tekrarlanmıştır. Gelenekleşerek Cumhuriyet döneminde de süren Galatasaray Sergileri düzenli ve sürekli sergi geleneğinin temelini oluşturmuştur. Bununla birlikte Türk resmindeki bütün eğilimlerin, anlayışların görülebileceği bir ortam yaratmıştır (Epikman 1948:28; Tansuğ 1986:121). 1923 yılında Galatasaray Sergisi'nden bir Jüri tarafından seçilen üç tablo Atatürk adına satın alınırken Maarif Vekaleti ve İstanbul Belediyesi, 1924 yılındaki sergide yer alan resimlerin çoğunu satın almıştır (Yücel 1983. 422-423). 1908 yılında kurulan Osmanlı Ressamlar Cemiyeti, 1921 yılında Türk ressam­lar Cemiyeti adını almıştır. Cemiyetin 1923 yılı Ağustos ayında Ankara, Türk Ocağı binasında düzenlediği sergiyle sergi etkinliği ilk kez İstanbul dışına taşınmıştır (Berk 1943:50). Bunu Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliği'nin Nisan 1929'da Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde açığı sergi izler. Müstakiller, Ankara ve İstanbul dışında 1937 yılında Zonguldak, Bursa, Balıkesir ve Samsun'da, 1939 yılında İzmit'te sergiler düzenlerler (Epikman 1948:29; Giray 1988:54). 1930'larda sanat etkinliklerinin başkent Ankara'da yoğunlaşarak devam ettiği gözlenir.

Bu dönemin sanat etkinliklerinin bir çoğu devlet eliyle organize edilmiştir. İnkılap Sergileri ve Yurt Gezileri, Yarım Asırlık Resim Sergisi, Birleşik Resim Heykel Sergisi, Devlet Resim Heykel Sergisi bunlardandır. Tüm bu etkinliklerin Cumhuriyet ideolojisine yönelik olduğundan, söz edilmesi gerekmektedir. Cumhuriyet'in, halkçılık ve devletçilik ilkesi doğrultusunda sanat, devlet tarafından korunup destekleniyor ve toplumun bütün bireylerine ulaştırılmaya çalışılıyordu. Bu arada sanatçı ve aydınlar kendilerine verilen görevler dolayısıyla Ankara'da toplanmaya başlıyorlardı.

İnkılap sergileri (1933-1936)'nın ilki, Milli eğitim bakanı Dr.Reşit Galib'in girişimiyle, Ankara Halkevi'nde, Cumhuriyetin onuncu yıl dönümünde, "İnkılap Sergisi" adıyla açılır (Erol 1984:40). I.İnkılap Sergisi'nde yeralan resimlerden bazıları Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ile ilgili gazete haberlerini süslemiştir⁴. Sanatçılardan istenen Kurtuluş Savaşı'nı görselleştirmeleridir. Böylece toplumda yaratılmaya çalışılan ulusal bilincin pekiştirilmesi de düşünülmektedir. Sergide yeralan resimlerin konularını, Kurtuluş Savaşı, Devrimler ve Atatürk portreleri oluşturmaktadır (Yücel 1983:424). Her yıl Cumhuriyet Bayramı'nda açılması düşünülen İnkılap Sergileri 1936 yılına dek sürer. Sergide yeralan resimlerin nitelikleri, İnkılabın ruhuna uygun olmadığı, teknik yönden zayıflığı gibi görüşler çevresinde gelişen tartışmalarla 1936'da son bulur (Belge 1936:3; Karaburçak 1936:4).

Cumhuriyet Halk Partisi tarafından düzenlenen Yurt Gezileri, 1938 yılından başlayarak altı yıl süreyle devam etmiştir. Ressamlar gönderildikleri illerde üç ay süreyle çalışıyorlardı. Bu gezilere katılacak ressamların seçilmesi, Cumhuriyet Halk Partisi'nin görevlendirilmesi ile, Güzel Sanatlar Akademisi tarafından yapılıyordu. Gidecekleri illerin

⁴ "Nazmi Ziya Bey ve Cumhuriyetin 10 uncu yılı münasebetiyle yaptığı tablo. Cumhuriyet, 17 tTşrinievvel 1933:1; "Ressam Çallı İbrahim Beyin Cumhuriyet'in,10.'uncu yılı münasebetiyle yaptığı tablo, 16 Teşrinievvel 1933:1; "İnkılabımızı tensil etmek üzere bir fırın amelesi tarafından yapılan bir resim." Cumhuriyet, 18 Teşrinievvel 1933:6.

valiliklerinden de sanatçılara her tür kolaylık ve yardımda bulunmaları isteniyordu. Bu organizasyonun amacı, toplumla sanatçıyı kaynaştırmak, sanatı Anadolu'ya taşırken, sanatçıya yeni ufuklar açmaktır (Epikman 1939: 131; Kaptan 1946: 27). Yurdun çeşitli köşelerindeki yaşam biçimi, tarihi değerler, folklorik öğeler ile Türk resmine değişik temalar kazandırılması ve eser satın alınmak yoluyla sanatçının desteklenmesi de bu etkinliğin amaçlarından (Ekipkman: 1940a: 170; Erol 1984: 64). 1938 yılındaki geziye katılan ressamların yapıtları 23 Nisan 1939 yılında Ankara Halkevi'nde sergilenmiştir. Bir kurul tarafından seçilen kırküç resim devlet tarafından satın alınmıştır. İkinci sergiden itibaren, resimler yine bir seçici kurul tarafından değerlendirilerek bu kez sanatçılara para ödülü verilmiştir. Yurt Gezilerine katılan sanatçıların ödüllendirilmesi sonraki yıllarda da sürdürülmüştür. Yurt Gezileri Atatürk'ün ölümünden sonra, İsmet İnönü'nün desteği ile devam etmiştir (Yaman 1996: 42, 44).

Ressam grupları Cumhuriyet döneminde, Osmanlı döneminden farklı olarak, devletin himayesi olmaksızın kurulmuştur. Ancak, bu gruplar etkinlikleri, üslupları ve sanat görüşleriyle devrimlerin yanında yer almışlardır. 1928 yılında kurulan Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliği'nin üyeleri, Avrupa öğrenimleri sırasında Fovizm, Kübizm, Ekspresyonizm gibi Türk resmi için yeni olan kimi sanat anlayışlarını benimsemişlerdir. Resimlerinde, Hükümetin kültür politikasına da uygun olarak, yöresel konuları Türk resmi için yeni bir anlayışla ortaya koymuşlardır. Müstakiller ile başlayan kübist ve inşaacı yaklaşım 1933 yılında kurulan d Grubu üyesi sanatçılar tarafından da sürdürülmüştür (Özsezgin 1993:57-58).

Ressam grupları "Birleşik Resim ve Heykel Sergisi" başlıklı sergide bir araya geldiler. Refik Epikman (1940b:144). Birleşik Sergiler'in yarı resmi nitelikte olduğunu, devletin, sanatçıları bir araya toplayarak "himaye" ettiğini söylemiştir. Tüm ressam gruplarının aynı çatı altında, kendilerine ayrılan kısımlarda yapıtlarını sergiledikleri bu etkinliğin ilki 9 Haziran 1937 tarihinde, ikincisi Haziran 1938'de, Ankara Halkevi'nde düzenlenmiştir. Bu sergilere Güzel Sanatlar Birliği, Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliği ve d Grubu katılmıştır (Giray 1988:76), Birleşik Resim ve Heykel Sergisi, 1939 yılında Milli

Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğunda "Devlet Resim Heykel Sergisi"ne d6n6şmüştür. D6zenlenen nizamname ile serginin yılda bir kez, 29 Ekim'de Ankara'da, Devlet Resim ve Heykel Sergisi adıyla açılmasına, katılan sanatçılardan üçüne ödöl verilmesine sergilenen eserlerden jüri tarafından seçilenlerin kamu yapılarına asılmak üzere Devlet tarafından satın alınmasına karar verilmiştir. Resimlerin kamu binalarına asılması uygulaması topluma yönelik bir görsel eğitim çabasına işaret etmektedir (Epikman 1940b:143; 1948 :29; Kaptan 1946:27).

Cumhuriyet döneminde plastik sanatlara yapılan önemli bir katkı da Resim Heykel Müzesi'nin kuruluşudur. Müzenin temelini bir sergi etkinliği oluşturur. Burhan Toprak Akademi Müdürlüğü'ne atandığı yıl (1936), kendisinden önceki Akademi Müdürü Halil Edhem'in toplamış olduğu yapıtlara yeni kuşağın yapıtlarını da ekleyerek sergiler (Erol 1984:56). "Yarım Asırlık Resim Sergisi" 28 Ağustos 1936 tarihinde açılır. Kente asılan afişlerle de İstanbul halkına duyurulur. Bu sergi Türk resminin gözler önüne serilmesine ve çeşitli açılardan tartışılmasına olanak sağlar. Tartışma konularından biri de resim müzesine duyulan gereksinimdir. Gerçekten de sergi amaçlı oluşturulan bu koleksiyon Resim Heykel Müzesi'nin nüvesini oluşturur (Anonim 1936:1,5; Baltacıoğlu 1936: 10,11). Atatürk'ün konuya ilgi göstermesiyle Dolmabahçe Sarayı'nın Veliiaht Dairesi müze olarak düzenlenip 20 Eylül 1937 tarihinde açılır.

Cumhuriyet Döneminde, heykel sanatının geçmişi resimden daha yenidir. Heykel alanındaki çalışmalar, 19. yüzyıl sonlarında Sanayi-i Nefise'nin kurulması ile başlar. Ancak, heykelin, resim alanındakine benzer, sanatçı örgütlenmeleri ve yaygınlaştırılmasına yönelik çabalara Cumhuriyet dönemine kadar raslanmaz. Bu dönemde kent mekanlarına anıt heykeller dikilir. Devlet sergisinde heykel çalışmalarına da yer verilir. Ancak Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından önce, 1922 yılında Bursa'da Şark Sineması'nda yaptığı konuşmada "Anıtlardan söz eden arkadaşımızın demek istediği heykel olsa gerek. Dünyada uygar, gelişmiş ve ileri olmak isteyen herhangi bir ulus herhalde heykel yapacak ve heykeltraş yetiştirecektir..." sözleriyle bu konuya dikkatleri çekmiştir (Turhan 1993: 278-279).

Yeni devlet her alandaki uygulamalarıyla, düşünce biçimini somutlaştırıyordu. Kamuya açık alanlarda yer alan anıt heykel uygulamalarını Cumhuriyet ideolojisinin sembolü olarak görmek mümkün. Seçilen sembol geçmişte kullanılmayan, üç boyutlu bir sanat dalıydı. Pek çok kültür ögesi gibi heykel yeni ve modern olması nedeniyle Cumhuriyet ideolojisi ile birebir örtüşüyordu. Heykel sanatı açısından bakıldığında bu anıtlar, heykel kavramının toplumun dağarcığına girmesi ve heykelin kabul görüp yaygınlaşmasında önemli bir rol oynarken heykeltıraşların meslekleri ile yaşayabilecek duruma gelmelerine de zemin hazırlamıştır.

Erken Cumhuriyet döneminde kültür kurumları ve kültür öğeleri Cumhuriyet ideolojisi doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Çağdaş bir topluma ulaşma yolunda sanatın eğitici ve birleştirici yanından yararlanılmıştır. Büyük ölçekli sanat etkinlikleri devlet tarafından düzenlenmiş, Cumhuriyet'in halkçılık ilkesine uygun olarak topluma mal edilmeye çalışılmıştır. Bunu sanatçı ve toplumu buluşturmaya yönelik bir sanat ortamı yaratma çabası olarak nitelendirmek de olasıdır.

KAYNAKÇA

ANONİM

1936 “Yarım Asırlık Resim ve Heykel Sergisi Dün Açıldı”,
Cumhuriyet, 29 Ağustos: 1,5.

AVCIOĞLU, Doğan

1995, *Türkiyenin Düzeni I*, İstanbul; Tekin Yayınevi.

BALTACIOĞLU, İsmail Ahkкі

1936, “Yarım Asırlık Türk Resmi” *Yeni Adam*, 114, 1
İlkteşrin: 10–11

BELGE, Burhan

1936, “İnkılâb ve Sanat”, *Ulus*, 14 Sonteşrin: 3.

BELGE, Murat

1983, “Kültür”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, V: 1287–1304, İstanbul: İletişim Yayınları.

BERK, Nurullah

1943, *Türkiye’de Resim*, İstanbul, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı.

CEZAR, Mustafa

1983, “Güzel Sanatlar Akademisi’nden 100. Yılda Mimar Sinan Üniversitesine”, *Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl: 5–84*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları.

DAVER, Abidin

1933, “İki 26 Ağustos İki Yıldönümü”, *Cumhuriyet*, 27 Ağustos : 1, 3.

EPIKMAN, Refik

- 1939 “Yurdu Gezen Türk Ressamları”, *Güzel Sanatlar*, 1: 132-137.
- 1940a “Cumhuriyet Halk Partisinin Tertip Ettiği II. Yurt Gezisi”, *Güzel Sanatlar*, 2: 170.
- 1940b “Türkiye’de Resim ve Heykel Sergileri”, *Ülkü*, Nisan: 143-146.
- 1943 “Türkiye’de Bugünkü Resim”, *Ulus*, 11 temmuz: 5.
- 1948 “Resim Sergilerinin Gelişimi II”, *Ülkü*, 21 Eylül: 27-29.

EROL, Turan

- 1984 *Bedri Rahmi Eyüboğlu*, İstanbul: Cem Yayınları.

GİRAY, Kıymet

- 1988 “Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliği”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi.

GÖKBERK, Macit

- 1983 “Aydınlanma Felsefesi Devrimler ve Atatürk”, *Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk*; 281-332, İstanbul: Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Yayınları.

İHSANOĞLU, Ekmeleddin

- 1992 “Tanzimat Öncesi ve Tanzimat Dönemi Osmanlı Bilim ve Eğitim Anlayışı”, *150. Yılında Tanzimat*: 335-395.

KAPTAN, Arif

- 1943 “Yirmi Yılda Resim”, *Ulus*, 30 Ekim: 5-6.

KARABURÇAK, İhsan Cemal

1936 “İnkılâb Sergisi Münasebetiyle”, *Ulus*, 20
Senteşrin: 4.

1946 “Cumhuriyet Devrinde Resim”, *Ülkü*, 123, 1
Kasım: 26-27.

KARPAT, Kemal H.

1996 *Türk Demokrasi Tarihi.*
İstanbul: Afa Yayınları.

KAYA, Yahya Kemal

1984 *İnsan Yerleştirme Düzenimiz.*
Ankara: Hacattepe Üniversitesi Yayınları.

KONGAR, Emre

1983 Devrim tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk
İstanbul: Remzi Kitabevi.

KURAN, Ercümen

1981 Atatürkçülük Üzerine Denemeler.
Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ORAN, Baskın

1993 Atatürk Milliyetçiliği.
Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

OZANKAYA, Özer

1996 Cumhuriyet Çınarı.
Ankara: İmge Kitabevi.

ÖZSEZGİN, Kaya

1993 “Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği”
Türk Plastik Sanatlar Tarihi.
Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim
Fakültesi Yayını.

PERİN, Cevdet

1987 *Atatürk Kültür Devrimi.*
İstanbul: İnkılap Kitabevi.

STEİNHAUS, Kurt (Çev.M.Akbaş)
1973 *Atatürk Devrimi Sosyolojisi.*
İstanbul:Sander Yayınları.

TANSUĞ, Sezer
1986 *Çağdaş Türk Sanatı.*
İstanbul: Remzi Kitabevi.

TURAN, Şerafettin
1994 *Türk Kültür Tarihi.*
Ankara: Bilgi Yayınevi.

TURHAN
1993 *Atatürk'te Konular Ansiklopedisi*
İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

YAMAN, Zeynep Yasa
1996 "Yurt Gezileri ve Sergileri" da da "Mektepten
Memlekete Dönüş".
Toplumbilim, 4: 35-52.

YÜCEL, Ünsal
1983 "Atatürk Döneminde Sanat Yaşamı" *Çağdaş
Düşüncenin Işığında Atatürk*
İstanbul: Dr.Nejat Eczacıbaşı Vakfı Yayını.